

Waar kind equivalent is aan fantasie, wordt de taal van de moeder fantasieloos, gebiedend, abstract. Waar het kind groei is, wordt zij statisch en leeg, niet in staat om spontaan op nieuwe dingen te reageren. Waar het kind tijdloos is, eeuwig, wordt zij tijdgebonden, planmatig, gehaast. Haar moraliteit wordt eenzijdig verantwoordelijk en voorstander van strenge tucht.

Haar ideeën over toekomst en hoop worden geprojecteerd op haar kind; daarbij kan een postnatale depressie een chronische ondertoon worden. Waar haar kind haar gevoelens van kwetsbaarheid draagt, besteedt ze daar misschien te veel aandacht aan ten koste van zichzelf, met de rancune die daarbij hoort. Haar gedachteprocessen worden ook beperkt tot volwassen vormen van redelijkheid zodat de spookstemmen, -gezichten en -dieren, de taferelen van de eidetische fantasie, vervreemd raken en voelen als pathologische waanbeelden en hallucinaties. En haar taal raakt zijn emotie en toverkracht kwijt; ze legt uit en argumenteert.

– James Hillman, *The Bad Mother*

Inhoud

Inleiding	9
Veertig weken	18
De baby van Lily Bart	49
Koliek en andere verhalen	62
Liefde en verlating	74
Moederbaby	93
Lynx	109
De hellekeuken	122
Hulp	139
Krijs zo hard je wil	154
Nooit meer slapen	168
Adem	186
Hartzeer	194
Dankwoord	203

Inleiding

Als ik ooit in mijn leven de kans zou hebben gehad in de toekomst te kijken, dan had ik willen weten of ik kinderen zou krijgen. Meer dan liefde, meer dan werk, meer dan hoe lang ik zou leven of hoe gelukkig ik zou zijn, was deze vraag voor mij een fascinerend mysterie. Die andere dingen kon ik me voorstellen; een kind krijgen niet. Ik wilde weten of ik het zou meemaken, niet omdat die kennis het moederschap voorstelbaar zou maken, maar omdat ik het gevoel had dat het onderwerp niet in onzekerheid gehuld kon blijven zonder verwarrend te worden. Het was deze verwarring waar ik greep op wilde krijgen, net zozeer als op het moederschap zelf. Ik beschouwde het als een bedreiging, als een soort handicap waardoor ik er niet tegen opgewassen was. Maar vrouwen leven nu eenmaal met het vooruitzicht kinderen te krijgen: sommigen zien ertegenop, anderen verlangen ernaar, en sommigen weten met succes de indruk te wekken dat ze er zelfs niet over nadenken. Mijn eigen strategie was ontkenning, dus toen het moederschap eenmaal een feit was, was ik totaal geschokt en onvoorbereid, en had ik geen benul van de gevolgen van deze nieuwe aanwezigheid en leefde ik in de ongegronde maar stellige overtuiging dat mijn reis erheen zo toevallig was geweest, en tegelijkertijd zo bepaald door krachten

groter dan ikzelf, dat ik er nauwelijks iets mee te maken leek te hebben.

Dit boek is een poging om iets van dat begin te beschrijven, en van het drama waarvan de bevalling nog maar het eerste bedrijf is. Het is, dat kan niet anders, een persoonlijk verslag van een overgangperiode. Mijn verlangen om te schrijven over het moederschap was vanaf het begin sterk, maar bleef ondergronds, onder het veranderde oppervlak van mijn leven. Een paar maanden na de geboorte van mijn dochter Albertine verdween het helemaal. Ik vergat opzettelijk alles wat ik kort geleden zo scherp had gevoeld: in werkelijkheid kon ik die gevoelens niet verdragen. Ik had een onverzadigbare, omnivore honger naar de wereld, een verlangen naar een verloren, pre-moederlijk ik, en naar de vrijheid die dat ik misschien had gewaardeerd en misschien had verspild. Voor mij was het moederschap een soort omheind erf, afgeschermd van de rest van de wereld. Ik zat voortdurend manieren te bedenken om te ontsnappen, en toen, toen Albertine zes maanden was, ik weer zwanger bleek, begroette ik mijn oude cel met de vreugdeloze berusting van een ontsnapte gevangene die weer is opgepakt. Wat ik voorzichtig als vrijheid was gaan zien werd een minuscuul hangmatje tussen de stammen van twee zwangerschappen: ik was ingesloten, en op dat moment stond de vreemde werkelijkheid van het moederschap me weer helder voor ogen. Ik schreef dit boek tijdens de zwangerschap en de eerste maanden van mijn tweede dochter, Jessye, voordat het beeld me weer kon ontglippen.

Ik schrijf deze toelichting met het duistere vermoeden dat een boek over moederschap niemand echt zal interesseren, behalve andere moeders; en dan alleen moeders die net

als ik het moederschap zo'n gewichtige ervaring vinden dat erover lezen een merkwaardig hypnotiserend effect heeft. Ik zeg 'andere moeders' en 'alleen moeders' als een soort verontschuldiging: vertaald naar de buitenwereld verliest de ervaring van het moederschap veel van zijn waarde. In het moederschap verruimt een vrouw haar openbare gestalte voor een hele reeks privé-betekeningen, en die kunnen, net als geluiden buiten een bepaald bereik, erg moeilijk te herkennen zijn voor andere mensen. Als je met een ander deel van jezelf luisterde, zou je ze misschien horen. 'Al het menselijk leven op aarde is uit een vrouw geboren,' schreef de Amerikaanse dichteres en feministe Adrienne Rich. 'De enige verbindende, onweerlegbare ervaring die alle vrouwen en mannen gemeen hebben, is de maandenlange periode die we al groeiende in het lichaam van een vrouw doorbrengen... De meesten van ons kennen liefde en teleurstelling, kracht en tederheid, in de persoon van een vrouw. We dragen ons leven lang, tot in ons sterven toe, het stempel van deze ervaring.'

Er bestaan natuurlijk tal van belangrijke analyses, historische overzichten, polemieken en maatschappelijke studies over het moederschap. Het is serieus onderzocht in het licht van klasse, geografie, politiek, ras en psychologie. In 1977 schreef Adrienne Rich het invloedrijke *Uit vrouwen geboren: moederschap als ervaring en instituut*, en door haar geïnspireerd geef ik hier mijn eigen relaas. Toch had ik toen ik moeder werd de indruk dat er niets over geschreven was: dat is misschien een goed voorbeeld van de eerder genoemde toondoofheid waardoor niet-ouders getroffen worden zodra een wel-ouder spreekt, een afwijking die we als kinderen oplopen en waardoor we ons als volwassenen afvra-

gen waarom niemand – onze vrienden, *onze moeders!* – ons ooit heeft verteld hoe het is om vader of moeder te zijn. Ik weet zeker dat ik drie jaar geleden in reactie op het boek dat ik nu geschreven heb zou hebben gevraagd waarom de schrijfster eigenlijk kinderen had gekregen als ze het zo vreselijk vond.

Dit is geen historisch overzicht of studie over het moederschap; en ook niet – voor het geval iemand tot hier is gekomen met lezen en nog steeds die hoop koestert – een boek over hoe je een moeder moet zijn. Ik heb alleen opgeschreven hoe ik het krijgen van een kind heb ervaren, op een manier die voor andere mensen hopelijk herkenbaar is. Als romanschrijfster moet ik toegeven dat ik deze openhartige manier van schrijven nogal beangstigend vind. Afgezien van het vooruitzicht jezelf te moeten blootgeven, vereist het de bereidheid in te breken in de levens van de mensen om je heen. In dit boek heb ik vooral weggelaten. Ik heb niet veel geschreven over mijn eigen omstandigheden, over de mensen met wie ik samenwoon, of over de andere relaties die onvermijdelijk de relatie met mijn kind omringen. In plaats daarvan heb ik aspecten van mijn leven gebruikt als een decor waarin ik mijn thema, het moederschap, goed ten tonele kan voeren.

Maar de kwestie van kinderen en wie er voor hen zorgt is in mijn ogen een sterk politiek onderwerp geworden, en dus zou het niet logisch zijn een boek over moederschap te schrijven zonder tot op zekere hoogte uit te leggen hoe ik de tijd heb gevonden om het te schrijven. De eerste zes maanden van Albertines leven zorgde ik thuis voor haar terwijl mijn partner werkte. Deze ervaring drukte me met mijn neus op een feit waarover ik nooit zo erg had nage-

dacht: na de geboorte van een kind gaan de levens van de moeder en de vader uit elkaar lopen. Waar ze eerst min of meer gelijk waren, ontwikkelt zich nu een soort feodale relatie. Tussen een dag thuis voor een kind zorgen en een dag op kantoor ligt een wereld van verschil. Het zijn dagen die doorgebracht worden aan tegenovergestelde kanten van de aardbol. Vanaf dit begin leek het verder wegglijden in een patriarchaat onvermijdelijk: de dag van de vader zou langzamerhand de glans van de buitenwereld, van geld, gezag en gewicht verwerven, terwijl de taak van de moeder het hele huishoudelijke vlak zou bestrijken. Het is algemeen bekend dat bij stellen waarvan beide ouders fulltime werken de moeder meestal veel meer tijd besteedt aan het huishouden en de kinderen, en degene is die haar werkdag inkort om aan de eisen van het ouderschap te voldoen. Dat is een kwestie van seksuele machtsverhoudingen; maar zelfs in het grootmoedigste huishouden, zoals dat van mij, is de kloof tussen kinderverzorger en werker diep. Het is heel lastig die te overbruggen. Eén manier om dat te doen is dat de vader thuisblijft terwijl de moeder werkt: in onze cultuur blijven het mannelijke en het vrouwelijke zo verdeeld, zo ingekapseld in conservatisme, dat een man misschien voor de kinderen zou kunnen zorgen zonder het gevoel te hebben dat hij de dienaar van zijn partner is. Er zijn echter maar weinig mannen die de schade die dit hun carrière zou berokkenen voor lief zouden nemen; degenen die dat wel doen, zijn automatisch ook degenen die zich meer dan anderen inzetten voor gelijkheid en zij riskeren hetzelfde verlies van eigenwaarde dat een carrière in moederschap zo heikel maakt voor vrouwen. De ouders kunnen allebei werken en een oppas inhuren, of soms kunnen ze allebei korter

gaan werken, en een paar dagen thuis en een paar dagen op hun werk doorbrengen. Dat is veel lastiger als een van de twee thuis werkt, ondanks de wijdverspreide overtuiging dat een beroep als het mijne ‘ideaal’ is als je kinderen hebt. De thuiswerkers krijgen onvermijdelijk een onevenredig grote portie huishoudelijke verantwoordelijkheden. Hun rol begint te lijken op die van een luchtverkeersleider.

Met de zorgeloze onsentimentaliteit van de kinderlozen leek fulltime betaalde kinderopvang mij de oplossing voor de moeizame combinatie van werk en moederschap. In die tijd leek een eerlijke verdeling me het belangrijkste. Ik begreep niet wat een enorme wissel zwangerschap en bevalen trekken op het idee van de gelijkheid van de seksen. De bevalling is niet alleen dat wat vrouwen van mannen scheidt: het scheidt vrouwen ook van zichzelf, zodat een vrouw een totaal andere opvatting krijgt over wat het betekent om te bestaan. In haar hebben andere personen bestaan, en na hun geboorte leven die binnen de jurisdictie van haar bewustzijn. Als ze bij hen is, is ze niet zichzelf; als ze niet bij hen is, is ze niet zichzelf; en dus is het even moeilijk om je kinderen achter te laten als het is om bij ze te blijven. Bij deze ontdekking voel je dat je leven onherstelbaar is vastgelopen in een conflictsituatie, of gevangen in een of andere mythische valkuil waarin je eeuwig tevergeefs zult blijven worstelen.

In mijn geval werd besloten de traditionele gezinscultuur volledig te vernietigen, en dat werd door anderen met verbazing, goedkeuring en afschuw gezien. De onaangenaamste versie van het gezinsleven lijkt minder commentaar en bezorgdheid uit te lokken dan simpele unconventionaliteit. Mijn partner gaf zijn baan op en we gingen buiten wonen.

Mensen begonnen naar hem te informeren alsof hij ziek was, of dood. Wat gaat hij dóén? vroegen ze gretig aan mij en, als ze van mij geen antwoord kregen, aan hem. Voor de kinderen zorgen terwijl Rachel haar boek schrijft over voor de kinderen zorgen, was zijn antwoord. Niemand anders leek dat bijzonder grappig te vinden.

Voor kinderen zorgen heeft weinig status. Het is eenzaam, vaak saai, meedogenloos veeleisend en uitpuittend. Je gevoel voor eigenwaarde en je lidmaatschap van de volwas-senenwereld worden aangetast. Hoe meer het zorgen gescheiden is van de rest van het leven, hoe moeilijker het wordt; terwijl het toch ook moeilijk is om je kinderen jouw bestaan binnen te halen, in plaats van andersom. Zelfs als je een manier van leven vindt die voor iedereen acceptabel is, blijven er verlangens die niet vervuld worden. Ik geloof heilig dat grootmoedigheid hierom nog belangrijker is dan gelijkheid, al was het maar omdat de demonologie van het ouderschap zo katholiek is en leidt tot indelingen in ‘goed’ en ‘slecht’, die grotendeels ontbreken in ons dagelijks leven. Als moeder leer je wat het is om tegelijkertijd martelaar en duivel te zijn. Als moeder heb ik ervaren dat ik zowel beter als slechter was, en ook meer betrokken bij het goede en het slechte van de wereld, dan ik vanuit kinderloze anonimiteit ooit voor mogelijk had gehouden.

In dit boek heb ik geprobeerd een aantal van deze kwesties te verkennen met het doel een antwoord te vinden op de bredere vraag hoe het is om van een vrouw in een moeder te veranderen. Mijn definities van vrouw en moeder zijn vaag, maar het proces blijft me fascineren. Het proces is in de loop der tijd ongetwijfeld niet veel veranderd, maar het duurt naar mijn idee voor ons veel langer dan het voor onze

moeders duurde. Bevallen en moederschap vormen het aambeeld waarop ongelijkheid tussen de seksen is gesmeed, en vrouwen in onze maatschappij – met dezelfde verantwoordelijkheden, verwachtingen en ervaringen als mannen – hebben groot gelijk als ze het voorzichtig benaderen. Vrouwen zijn veranderd, maar hun biologie is hetzelfde gebleven. In die zin biedt het moederschap een uniek venster op de geschiedenis van onze sekse, maar het glas ervan breekt gemakkelijk. Het blijft me verwonderen dat elk lid van onze soort via zo'n lastige route is geboren en zelfstandig wordt. Dit werk, dat van een vrouwenleven wordt opgeëist, heb ik geprobeerd te beschrijven.

Dit boek is een bescheiden benadering van het thema moederschap, geschreven toen het onderwerp nog vers was. Het beschrijft een periode waarin de tijd in kringetjes leek te verlopen in plaats van chronologisch, en daarom heb ik geprobeerd het naar thema in te delen in plaats van naar de vergeten opeenvolging van dagen. Er komt ongetwijfeld een moment dat ik wenste dat ik op het inzicht van latere jaren had gewacht. In plaats daarvan heb ik inzichten van anderen geleend door in dit boek te refereren aan een aantal romans over dit thema die ik tijdens het schrijven heb gelezen of die ik me herinnerde. Het is een eenzijdige en persoonlijke selectie: de literatuur heeft dit gebied, waarvan ik de eerste bewoner dacht te zijn, lang geleden ontdekt en gedocumenteerd, en er zijn talloze andere gedichten en romans die ik had kunnen kiezen. Dat ik bepaalde boeken noem, is meer ter illustratie van de bijzondere bewustzijnsverandering die het moederschap met zich meebrengt dan om de meest volmaakte uitdrukking ervan te vinden: mijn ervaring met lezen, ja zelfs met cultuur, is diepgaand ver-

anderd sinds ik een kind had gekregen, in die zin dat ik kunst en expressie veel ingrijpender en noodzakelijker ben gaan vinden, veel menselijker in zijn scheppingsdrang dan vroeger.

Voorlopig is dit een brief, gericht aan vrouwen die zin hebben hem te lezen, in de hoop dat ze wat gezelschap vinden in mijn ervaringen.

Veertig weken

In de kleedkamer in het zwembad kun je de lichamen van vrouwen zien. Naakt vertellen ze hele verhalen, als grottekeningen; verhalen die gesmoord worden door kleren en context, verhalen die alleen hier te zien zijn, in dit vochtige, gemeenschappelijke oord waar we anoniem, op sekse gegroepeerd zijn. Hoewel ook ik een vrouwenlichaam heb, wekt de aanblik van die naakte lichamen nog steeds heel even een kinderlijke angst bij me op, een mengsel van weerszin en ontzag voor die borsten en buiken en heupen, dat ongeïdealiseerde, primitieve vlees dat hier, zonder enig decorum, uitsluitend ten behoeve van de voortplanting lijkt te zijn samengesteld. De haardrogers zingen, de kluisdeurtjes slaan open en dicht, de betegelde vloer van het douchehok stroomt over van crème en schuim. Geaderde, gespierde benen stappen heen en weer; blote armen ontwarren geklit haar en drogen huid die trilt van inspanning. Borsten en buiken en heupen, van elkaar onderscheiden door moeder-vlekken en littekens, door een gerimpelde of gladde huid, met runen gegraveerd of onbezoedeld als versgehakt marmer: ze zijn stelling en materie, bestaan als voorwerpen, communiceren uitsluitend met vorm. Soms zijn er kinderen in de kleedkamers en ik zie hen staren zoals ik vroeger staarde, en eigenlijk nog steeds wil doen: in ongeoorloofde

verwondering en angst bij de suggestiviteit van de volwassen fysionomie, van de onbeschoornde uitstulpingen en haartjes en het patina van leeftijd of ervaring die spreken van onuitgesproken mysteriën van genot en pijn, van copulatie, dracht en werpen. Als een trailer voor een horrorfilm suggereert het volwassen lichaam veel dat onbehaaglijk binnen de grenzen van de verbeelding moet blijven totdat we legitiem toegang krijgen tot de volledige onthulling.

Als kind zag ik tegen de bevalling op vanaf het moment dat ik doorkreeg wat het inhield. Maar dan zonder voetnoten, zonder het voorbehoud dat je geen baby hoefde te krijgen, laat staan er misschien geen kón krijgen: zoals alles wat met voorplanting te maken had, was dit onderwerp onbespreekbaar. Het enige wat ik wist als ik naar mijn smalle, holteloze lichaam keek, was dat er op een dag een ander lichaam uit zou komen, hoewel het me niet duidelijk was hoe of waar. Voorzover ik begreep, zou ik niet op een later tijdstip in mijn leven uitgerust worden met een of ander extractieapparaat. Dit lichaam bevatte al de belofte van toekomstig geweld, als een Mexicaanse piñatopop vol snoep. Sommige mensen bewaren die poppen, niet in staat om ze de tragedie waartoe ze op aarde zijn aan te doen, zelfs niet in het vuur van intens, dwingend verlangen. De meeste mensen hebben daar geen last van. Tijdens de kinderfeestjes in Californië, waar ik opgegroeid ben, sloegen we ertegen met een stok tot ze openbarstten en hun heerlijke inhoud prijsgaven. Er was geen buitengewoon inzicht nodig om te snappen dat een bevalling uitermate pijnlijk zou zijn. Mijn vroegste pijnervaringen werden al snel in dienst gesteld van dit inzicht. Ik dacht dat de gave om lichamelijk ongemak te verdragen gewoon bij mijn sekse hoorde, en als ik me sneed

of stootte of struikelde of naar de tandarts ging, voelde ik niet alleen de pijn maar ook afschuw dat ik die had gevoeld, dat ik zo'n klein pijntje had opgemerkt, terwijl die grote en mysterieuze doodsnoed zo onwrikbaar in mijn toekomst lag.

Op school kregen we een film te zien van een bevallende vrouw. Ze was naakt, met dunne, sterke armen en benen die uitwaaierden van de enorme, geteisterde klomp van haar buik, en ze had lang, warrig haar. Ze zat niet in bed, omringd door een stralend aura van dokters en zusters in het wit. Ze leek zelfs helemaal niet in het ziekenhuis te zijn. Ze stond in haar eentje in een kamertje dat leeg was afgezien van een lage kruk in het midden. Die kruk bracht me in verwarring. Het leek me een povere verdediging tegen de op handen zijnde aanval. De camera liet een schemerig, nachtelijk beeld zien, en je kreeg het gevoel dat je als een voyeur door een gat in de muur keek naar iets verschrikkelijks en geheims, iets wat gedoemd was zich af te spelen buiten ons begrip en ons verlangen om te kijken. De vrouw ijsbeerde grommend en brullend door de kamer, als een waanzinnige of een gekooid dier. Af en toe leunde ze een paar minuten tegen de muur, met haar hoofd in haar handen, voordat ze zichzelf met een schreeuw tegen de tegenovergelegen muur stortte. Het was alsof ze vocht tegen een onzichtbare tegenstander: haar eenzaamheid te midden van het lawaai en het geweld van haar reacties deed vreemd aan. Weldra ontdekte ik dat ze in werkelijkheid niet alleen was; er zat een andere vrouw, geheel gekleed, rustig in een hoek. Die mompelde af en toe bijna onhoorbare geluiden die, hoe hulpeloos zwak ook, beslist bemoedigend klonken. Haar aanwezigheid gaf een zeker gezag aan het geheel, maar het

feit dat ze niet hielp of op z'n minst medelijden toonde, leek onverklaarbaar wreed. De naakte vrouw trok aan haar verwarde haar en brulde. Opeens strompelde ze naar het midden van de kamer en ging op de kruk zitten, het ene been gebogen en het andere energiek opzij gestoken, de handen over haar borst gevouwen alsof ze ging zingen. De andere vrouw stond op en knielde voor haar. Omdat de camera op een statief stond, kreeg je geen close-up van deze ontwikkeling in de gebeurtenissen. Het beeld werd zelfs onheilspellend donker en vaag. De twee vrouwen hielden dit halfduistere tableau van vereniging een moment vol; en toen leunde de aangeklede vrouw opeens naar voren met uitgestrekte handen en daarin viel met een klets het lichaampje van een baby. De laatste pijnkreet van de naakte vrouw vloog omhoog en eindigde in een verrukt gejodel.

‘Natasja was vroeg in de lente van 1813 getrouwd,’ schrijft Tolstoj over zijn romantische jonge heldin aan het eind van *Oorlog en vrede*, ‘en in 1820 had ze al drie dochters, naast de vurig verlangde zoon die ze nu zoogde. Ze was zwaarder en breder geworden, zodat het moeilijk was om de slanke, levendige Natasja uit vroeger dagen te herkennen in deze stevige, moederlijke vrouw. Haar trekken waren uitgesprokener geworden en hadden een kalme, zachte, serene uitdrukking. In haar gezicht was niets meer van de altijd gloeiende bezieling die daar vroeger had gebrand en haar charme had gekenmerkt. Nu waren haar gezicht en lichaam vaak het enige wat men zag, en was haar ziel geheel onzichtbaar. Het enige wat men opmerkte, was een sterke, knappe, vruchtbare vrouw.’

Tijdens de zwangerschap geven het lichaam en de geest

hun pogingen om een eigen leven te leiden op en raken noodlottig en historisch met elkaar verstrengeld. Als een vervolg op jeugd, schoonheid of onafhankelijkheid belooft moederschap vanaf de eerste bladzij een dikker en moeilijker boek te worden: het verhaal van hoe Tolstojs Natasja veranderde van een kwinkelerende hartenbreekster in een ondoorgrondelijke matriarch, hoe dochters ouders worden en heldinnen onverzettelijke tegenstandsters van de romantische plot. Tolstoj schreef dat boek niet. In plaats daarvan schreef hij *Anna Karenina*, waarin hij de vrouw die nog in de moeder bestaat opgraaft en laat zien hoe groot haar macht tot vernietiging is, want moederschap is een loopbaan in conformiteit waaruit geen enkel voorwendsel de ziel zonder geweld kan bevrijden; en zwangerschap is hiervoor het trainingskamp.

Mijn komst in dat kamp is weloverwogen, maar niet ter zake kundig. Ik weet over zwangerschap alleen wat iedereen erover weet, namelijk hoe het er van de buitenkant uitziet. Ik ben er vaak langsgekomen. Ik heb me afgevraagd wat zich achter die hoge muren afspeelt. Omdat ik wist dat alle gevangenen pijn moeten lijden als voorwaarde voor hun vrijlating, stelde ik het me voor als een plek waar een geheim en aangepast voorbereidingsproces plaatsvindt, waar in verzegelde enveloppen vertrouwelijke informatie wordt uitgedeeld die de pijn verklaart, en pijnloos maakt. Ik vertel mijn dokter dat ik zwanger ben en hij maakt een berekening met data op een stukje papier. Het is nu juli. Hij geeft me een datum in maart van het volgende jaar. Het duurt even voor ik me realiseer dat het de dag is waarop hij verwacht dat mijn kind geboren zal worden. Hij zegt dat ik naar de vroedvrouw moet. Doe de deur achter je dicht, zegt hij.

De vroedvrouw geeft me informatie, maar van een speciaal soort: dingen die naar verwachting met me zullen gebeuren, maar niet wat zij of iemand anders van plan is daaraan te doen. Ze zegt dat ik over een paar maanden terug moet komen. Ik had verwacht dat zwangerschap op z'n minst een bezigheidsaspect zou hebben dat bedoeld was om angst te sussen. Wat moet ik al die tijd? Als ze mijn verslagen gezicht ziet, raadt ze me een paar boeken over het onderwerp aan. Ik koop ze en ga naar huis. Een zwangerschap duurt tweehonderdzesenzestig dagen, veertig weken, negen maanden, of drie trimesters, het ligt eraan hoe je wilt tellen. De medische stand telt in weken. Het grote publiek, voor wie zwangerschappen net zo verlopen als het leven, telt in maanden. Ik weet niet wie in trimesters telt, leraren misschien, of vrouwen aan hun vijfde baby. Alleen degenen die lijden, mensen die ten onrechte in de gevangenis zitten, mensen met een gebroken hart, tellen dagen. Ik zwenk kribbig van de ene methode naar de andere, maar een zwangerschapsverhaal laat zich het best in trimesters vertellen. Het eerste trimester wordt gekenmerkt door misselijkheid en vermoeidheid. Het tweede trimester wordt gekenmerkt door een dikke buik en een gevoel van welbehagen. In het derde trimester kun je rekenen op een opgezwollen gezicht, dikke polsen en enkels, spataderen, aambeien, chronisch maagzuur, verstopping, onhandigheid, vergeetachtigheid, vermoeidheid, angst voor de bevalling en een verlangen naar het eind van de zwangerschap.

Nergens in die boeken, merk ik, wordt het ontstaan van enig inzicht in de manier waarop de baby eruit moet komen als kenmerk van de zwangerschap genoemd. Illustraties van deze gebeurtenis zijn ruim voorhanden: ze hebben

over het algemeen de vorm van een reeks dwarsdoorsneden, de eerste toont de baby in de buik van de vrouw en de laatste hoe de baby uit de buik van de vrouw is gekomen. Ik begin te vermoeden dat het nog het meeste lijkt op de ervaring dat je in een vliegtuig uit alle passagiers wordt uitverkoren om het toestel zelf te vliegen en vervolgens aan de grond te zetten. Af en toe zijn er foto's, beelden van vrouwen in hun stervensuur, lijkt het wel: grimassend, zwetend, smekend, de ogen dichtgeknepen of ten hemel geslagen, het lichaam verdronken in een knoop van lakens en ziekenhuisslangetjes, of in pijn overeindgekomen in kruishoudingen, de armen opzij gestrekt. Het is alsof zich een of andere geheime vrouwelijke geschiedenis ontvouwt in deze foto's, een lijdensverhaal dat samenzweerderig geheimgehouden is. Maar zelfs de openhartigheid van de beelden lijkt het mysterie van de bevalling niet te doorbreken. *Veel vrouwen verdragen de weeën gemakkelijker in verticale houding*, zegt het bijschrift; of *De baby komt te voorschijn in een sfeer van tijdloosheid en vrede*.

Mijn moeder is altijd tamelijk eerlijk geweest over haar eigen bevallingen. Als het zover is, zegt ze, neem dan alle pijnstillers die ze je aanbieden. Ik heb ook verwarrende toespelingen van andere vrouwen opgevangen, vrouwen die blasé bulderen van de lach bij het horen van het woord 'wee', of die geheimzinnig opmerken dat je nadien *nooit meer dezelfde bent*. Dat soort opmerkingen wordt nooit verklaard; sterker nog, iedereen lijkt opeens stil te vallen, alsof er onbedoeld een of andere zwiijpplicht is verbroken. Ik besluit zelf mijn ervaringen bij elke gelegenheid te zullen ventileren, zodra ze achter de rug zijn; maar het feit dat ik zelf nog nooit zo'n volgeling van de waarheid ben tegenge-

komen en mijn hele leven nog nooit een eerlijke beschrijving heb gelezen of gehoord van deze alomtegenwoordige gebeurtenis, suggereert de aanwezigheid van extra gruwelen rond het mysterie: op de een of andere manier wordt in die martelende uren een fundamentele component van onszelf verwijderd, zodat we achteraf, ook al zien we er precies hetzelfde uit en klinken we precies hetzelfde als daarvoor, eigenlijk een schijnbeeld zijn, een gehersenspoeld wezen dat geprogrammeerd is om geen getuigenis af te leggen van de waarheid. Ik herinner me in de film *Invasion of the Body Snatchers* een moment van vergelijkbare bewustwording, wanneer blijkt dat een van de twee hoofdrolspelers die niet leken te zijn overgenomen door aliens, dat in werkelijkheid wel is. De film eindigt met een close-up van de uitdrukking van afgrijzen op het gezicht van zijn vriendin als ze zich realiseert dat ze nu alleen is in een wereld vol zombies.

De moderne, bevoorrechte vrouw is een wezen voor wie haar sekse een oppervlakkig kenmerk kan blijven, als ze wil tot in het oneindige. Wat versta ik onder de term 'vrouwelijk'? Iets onechts; een vergaarbak van cosmetica, een wereld van geurige boetieks en in vloeipapier verpakte aankopen, nepwimpers, Franse crèmes, poeder en verf, een wereld waarin woorden als lijden, zelfbeheersing en uithoudingsvermogen wel bestaan, maar meestal in verband met afvallen; een wereld die is ondergedompeld in zijn eigen milde, vrijwillige onderdrukking, een wereld die aan de randen misschien raakpunten met de echte wereld heeft: met speciale vormen van ongelukkig zijn, of met discriminatie, of met angst, of met een heel bestaansgebied, zowel van het verleden als het heden, dat in de loop der tijd steeds individueler en onbepaalder en moeilijker te duiden wordt.